

YTTRANDE

Dnr: Ks 2018/0072

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Jenny Kvarnholt
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian *Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov* (Dnr Ju2017/09710/Å)

Svenska kyrkan har av Justitiedepartementet inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet av utredningen om beslag och husrannsakan.

Till att börja med vill Svenska kyrkan uttrycka förståelse för att allmänhetens förtroende för rättsstaten bland annat förutsätter att samhället klarar av att förebygga, utreda och lagföra brott. Den enskilda människans möjligheter till rättstrygghet är beroende av att rättsväsendet för det syftet har tillgång till ändamålsenliga tvångsmedel som är proportionerliga och rättssäkra. Införandet av de förslag som läggs fram i utredningen kan innebära ett starkare skydd för barn genom att det bidrar till att förebygga och beivra brott mot barn vilka idag ofta sker via internet. Detta anser Svenska kyrkan är något i sig positivt.

Användning av tvångsmedel innebär samtidigt ett stort ingrepp i den personliga integriteten för enskilda. Enligt Svenska kyrkan är det därför av stor vikt att gränserna för tvångsmedelsanvändningen och dess konsekvenser blir noggrant belysta. I möjligaste mån bör en utveckling undvikas som innebär att förutsättningarna och räckvidden för den absoluta tystnadsplikten vid bikt och enskild själavård riskerar att framstå som oklara.

Relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten innebar att det s.k. vittnesförbudet i 36 kap. 5 § femte stycket rättegångsbalken numera är det lagstadgade skydd som finns för uppgifter som framkommer under bikt eller enskild själavård. Ett visst skydd finns också genom den straffsanktionerade tystnadsplikt som alltjämt gäller för uppgifter som har anförtratts en präst före den 1 januari 2000. För en präst inom Svenska kyrkan, eller den som i ett annat trossamfund har motsvarande ställning, är vittnesförbudet livslångt och absolut i den meningen att den som har kommunicerat med en präst under dessa former saknar möjlighet att lösa prästen från tystnadsplikten. I förarbetena till kyrka-statreformen sägs att det allmänna inte ska kunna avkräva en präst (eller någon med motsvarande ställning) uppgifter som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård (prop. 1998/99:38 s. 249).

Den digitala utvecklingen har inneburit att det inom Svenska kyrkan bedrivs själavårdande verksamhet även på nätet för att tillgodose människors behov av själavårdande samtal i andra former än de "traditionella". Detta är ett erbjudande som nyttjas inte minst av unga. De uppgifter som förekommer i sådana samtal torde kunna beröras av utredningens förslag. Ur den enskildas perspektiv

och i integritetsskyddshänseende väcker förslaget vissa frågor, bl.a. om skyddet för sådana uppgifter vid beslag.

Enligt utredningsförslaget får en informationsbärare inte tas i beslag och dess innehåll inte kopieras om någon av de befattningshavare som anges i 36 kap. 5 § rättegångsbalken har informationsbäraren. Så långt motsvarar regleringen det som gäller för information som finns i en pappershandling. Dock ska det därutöver krävas att syftet med beslaget är att tillföra utredningen en fil eller liknande som kan antas innehålla skyddade uppgifter för att förbudet ska vara tillämpligt. Det är svårt att se på vilket sätt detta skulle kunna fungera som ett hinder mot beslag i praktiken. Vilka uppgifter som kan finnas i t.ex. en dator vet man först när datorns information genomsöks. Att en myndighet redan på förhand skulle ange att syftet är att särskilt leta efter exempelvis filer med självavårdsinnehåll som kan tillföras utredningen verkar inte sannolikt. Det tycks alltså vara tillräckligt i detta avseende att den brottsbekämpande myndigheten uppger att syftet är ett annat för att beslag ska få göras.

Den information som på så sätt kan komma med i det beslagtagna, även om den från början inte var den eftersökta och som omfattas av vittnesförbudet i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, benämns i utredningen ”skyddad sidoinformation”. Det kan här bl.a. röra sig om uppgifter som har framkommit vid enskild självavård som har skett digitalt mellan en präst/pastor och en enskild. För sådan sidoinformation gäller inget förbud mot beslag och heller inget förbud mot kopiering. Den proportionalitetsbedömning som här är tänkt att tillämpas kan ge ett visst skydd men hindrar i sig inte att beslag/kopiering ändå sker.

Utredningen konstaterar att ett absolut beslagsförbud på grund av att det kan finnas viss skyddad sidoinformation skulle hämma brottsbekämpningen på ett sätt som knappast är rimligt. Svenska kyrkan har viss förståelse för den slutsatsen. Det torde därför vara ofrånkomligt att även uppgifter som annars inte hade varit tillåtna att inhämta, på detta sätt kan bli åtkomliga för utomstående. För den enskilda som drabbas av ett beslag får det förutsättas att det finns ett starkt intresse av att uppgifter som finns i en handling eller en upptagning och som omfattas av tystnadsplikt enligt vittnesförbudet inte riskerar att spridas genom att de till följd av beslaget kan bli föremål för insyn. Det är därför av största vikt att uppgifterna i sådana fall ges ett adekvat skydd.

När det gäller hur beslagtagna information fortsatt ska hanteras hos myndigheten landar utredningen i slutsatsen att det beslagtagna materialet är att se som allmänna handlingar, trots att det kan sägas vara något oegentligt att betrakta handlingarna som ”inkomna” när de har hämtats till myndigheten med tvång. Utredningens slutsats får också stöd i rättspraxis, bl.a. den dom från Högsta förvaltningsdomstolen som meddelades i mars 2018 (mål nr 2687-17). Samtidigt konstaterar utredningen att skyddsintresset är mycket starkt medan insynsintresset för en allmänhet måste sägas vara svagt för sådana uppgifter. Att uppgifter som inte ens får frågas efter enligt vittnesförbudet i rättegångsbalken genom beslag kan komma att omvandlas till allmänna handlingar är enligt Svenska kyrkan varken logiskt eller rimligt. Mot denna bakgrund finns det enligt Svenska kyrkan skäl att se över tryckfrihetsförordningen för att om möjligt införa undantag för sådan information.

Som en konsekvens av det nu sagda berör utredningen också frågan om sekretess för de handlingar som genom beslag har blivit allmänna. Här konstaterar utredningen att det saknas förutsättningar för en absolut sekretess för alla uppgifter i en informationsbärare, oavsett om där förekommer s.k. skyddade uppgifter. Vidare konstateras att det saknas skäl för en absolut sekretess för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden eftersom skyddet för uppgifter i förundersökning redan bedöms starkt nog. Svenska kyrkan vill i denna del framhålla att den tystnadsplikt som råder för sådant som har anförtrotts en präst vid bikt och enskild självavård inte endast avser vissa slags uppgifter utan allt som har förevarit i sådana samtal. Här påminner skyddet om det som gäller inom den familjevårdande verksamheten. Skyddet är ”absolut” vilket innebär att graden av skada saknar betydelse för skyddets räckvidd. Utredningens slutsats, att det skydd som redan finns för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden med ett omvänt skaderekvisit är tillräckligt, måste därför ifrågasättas. Redan det förhållandet att den sekretessprövning som måste göras vid en eventuell begäran om utlämnande i sig leder till ett röjande riskerar att urholka skyddet.

För framför allt individens trygghet och också Svenska kyrkans trovärdighet är det av avgörande betydelse att uppgifter som framkommer vid bikt och enskild själavård inte riskerar att röjas för någon utomstående tredje man genom användning av tvångsmedel. Svenska kyrkans uppfattning är att riskerna för detta måste belysas ytterligare i den fortsatta beredningen.

Uppsala den 7 maj 2018

På kyrkostyrelsens vägnar

Helén Ottosson Lovén
Generalsekreterare

Maria Lundqvist Norling
Rättschef